

KERTINĖ
PARAŠTĖ

TIESA JUS IŠLAISVINS

Reformacijos šventės proga

„Tvirtčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas“ — taip prasideda Liuterio sukurta giesmė, kurią evangelikai gieda Reformacijos šventės metu paskutinį sekmadienį spalio mėnesį. Ji taip pat yra Liuterio evangeliško tikėjimo trumpiausia santrauka, išreikšta anų laikų sąlygomis. Joje Liuteris prilygina Dievą galingai piliui arba nenugalimai tvirtovei. Jeigu mes gyvename tokioje pilyje, mes esame saugūs.

Šiandien pilys virto muziejais, kuriuos mes lankome, norėdami pažinti praeitį. Bet Liuterio laikais pilis turėjo esminį tikslą: užėjus karui, marui ar badui, žmonės bėgdavo į aplinkines pilis, ieškodami apsaugos ir prieglaudos išlikimui. Tokiu būdu, remdamasis anų pavojingų laikų patyrimu, Liuteris parašė savo geriausiai žinoma giesmę: „Tvirtčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas“. Šios giesmės reikšmė yra labai aiški: Dievas yra mūsų saugumas, mūsų prieglobstis, mūsų slėptuvė nuo pavojų ir žalos; Dievas yra mūsų apsaugos pilis, pas Kurį mes bėgame prieglaudai ir sustiprinimui, pavojams ištikus.

Šiandien mūsų gyvenimo sąlygos skirtingos. Šiandien mes nebebėgame į pilis apsaugai, bet mes Liuterio giesmę vis dar giedame. Kur mes šiandien bėgame, ieškodami saugumo? Ar Dievas šiandien yra mūsų prieglauda ir stiprybė? Dievas yra mums tas, sako Liuteris, kuriuo mes daugiausia pasitikime ir pas kurį mes atrandame prieglaudą ir pagūdą gyvenimo bėdose.

Šiandien žmonės mano: „Didžiausia apsaugos pilis yra mano sveikata. Kol aš esu sveikas, aš esu saugus“. Kiti galvoja: „Didžiausia apsaugos pilis yra mano turtas. Kol aš turtingas, aš jaučiuosi esąs saugus“. Dar kiti mano: „Didžiausia apsaugos pilis yra mano jėga. Kol aš žmonėse įtakingas esu, aš esu saugus.“ Bet ar mūsų saugumas gali būti tas, ką mes turime, ar ką mes įstengiamės, ar ką mes galime valdyti? Juk viskas, ką mes turime ar kas mes esame, gali pranykti per vieną akimirką.

Jėzus, kuris gerai pažino žmonių didžiausias bėdas, prabilo į juos šiais evangelijos žodžiais, skirtais Reformacijos šventei: „Jei jūs pasiliekatė mano žodyje, jūs tikrai esate mano mokytiniai, ir pažinsite tiesą, o tiesa išlaisvins jus“ (Jono 8:31-32). Jėzus žino, kad gyvenimas yra kova ir kad mūsų širdys pilnos rūpesčių, netikrumų bei abejojimų. Kartais net visas gyvenimas atrodo išreikšiamas klausimu: „Ar tai iš viso verta?“ Jėzus žino, kad mes esame taip sutverti, jog mums reikalingas saugumas, tikrumas ir gyvenimo atpildas. O mūsų gyvenimas bus nepatenkinantis, netikras ir beprasmiškas, kol mūsų širdies nerimas neatras savo amžino šaltinio.

Štai ką Jėzus mums sako: „Jūs saugumas ir prieglauda yra Dievo Žodyje. Jeigu jūs esate Jo Žodžiui atviri, jums išaš nauja galimybė. Jeigu jūs pasiliekatė mano Žodyje — laikotės Jo, esate Jo paveikti, esate Jo valdomi — tada iš tikrųjų jūs būsite saugūs“.

Evangelijos geroji naujiena primena mums nepasitikėti savo patčių padarytu saugumu, kuris yra tik laikinas, bet visiškai pasitikėti Dievo Žodžiu. Dievo Žodyje, Kristuje, mes randame amžiną atpildą, laisvę ir saugumą. Šią evangelijos tiesą mums iš naujo atidengė Martynas Liuteris.

„Jei jūs pasiliekatė mano žodyje, jūs tikrai esate mano mokytiniai, ir pažinsite tiesą, o tiesa išlaisvins jus“. Štai ką šiaandieninis tekstas mums sako: būkite Jėzaus pasekėjais, pažinkite tiesą. Jėzui tiesa nėra abstrakti sąvoka, teoretiškas dėsni ar teologija. Kad būtumėm laisvi, mes turime gyvai santykiuoti su tiesa. O tiesa yra tas, kas duoda mūsų gyvenimui prasmę, kuo mes pasitikime gyvenimo bėdose. Tiesa yra mūsų gyvenimo svarbiausias santykis. Tiesa yra mūsų santykis su gyvu asmeniu, su Jėzumi Kristumi. Kad pažinusi tiesą ir pasidarius mokytiniais, mes turime gyvai santykiuoti su tiesa, su Jėzumi Kristumi. Tiesos pažinimas reiškia tarnavimą tiešai, visi savąja būtybe, per kurį mes atrandame tikrąjį saugumą, tikrąją laisvę ir palaimą.

„Jei jūs pasiliekatė mano žodyje... pažinsite tiesą, o tiesa išlaisvins jus“. Šie Jėzaus žodžiai nesulaukė didelio pasisekimo, Jam juos pirmą kartą ištarus. Žmonės neskubėjo pas Jį, sveikindami: „Mokytojau, gražūs pamokslų žodžiai šiandien!“ Visai atvirkščiai: jie užsigavę supykę ant Jo: „Mes esame Abraomo palikuonys ir niekados niekam ne vergavome! Kaip tu gali sakyti: „Jūs tapsite laisvi?““ (Jono 8:33).

Šiame numeryje:

Lietuviams evangelikams Reformacijos sekmadienį švenčiant • Reformacijos įtaka Lietuvai • Alfonsą Mikulskį (1909-1983) prisimenant • Kultūrinė kronika • Tomas Venclova — slavinat ar širšinat? • Juliaus Kelero poezija • Ateities savaitgalio programa • Apie VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumą • Stasio Povilaičio koncertas Čikagoje

Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis

INGĖ LUKŠAITĖ

Lietuvos reformacijos istorijos ir Kultūros draugijos ir Biržų krašto muziejaus „Sėla“ suorganizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis“ įvyko 1993 m. kovo 9-10 d. Vilniaus universiteto Teatro salėje. Buvo skaitomi 27 pranešimai.

Profesorius S. Kregždė, atidarydamas konferenciją, priminė, kad draugija steigimo susirinkime skelbė, jog ši pasaulietinė draugija bandys palaikyti protestantizmo puoselėtas vertybes: toleranciją, kitą mas-tantių supratimą.

Istorijos mokslų kandidatė Ingė Lukšaitė (Vilnius) aptardama „XVI-XVII a. reformacijos raidos Lietuvoje reikšmę“, analizavo reformacijos pradėtą naujovę Lietuvos kultūros gyvenime realizavimą, jų kelius į visuomenę, brandumą. Analizavo ir evangelikų, ir katalikų kultūros veikėjų pastangas naujoves kurti. Teigė, kad reformacijos reikšmę apibūdina ir tai, ką evangelikai patys sukūrė, ir tai, ką ji kaip formuojanti jėga skatino kurti katalikišką visuomenės dalį.

Kun. Norvila perskaitė Hypatijos Yčaitės (JAV) pranešimą, „Lietuvių evangelikų bažnyčios“, kuriame argumentuojama nuostata, jog evangelikai nereikalauja aklojo tikėjimo. Siūlė terminą „evangelikai“ vartoti kaip bendrą ir evangelikams reformatams, ir evangelikams liuteronams. Pabrėžė, kad ekumeninis amžius reikalauja iš visų pakantumo, kurio būtina visų pirma pareikalauti iš savęs.

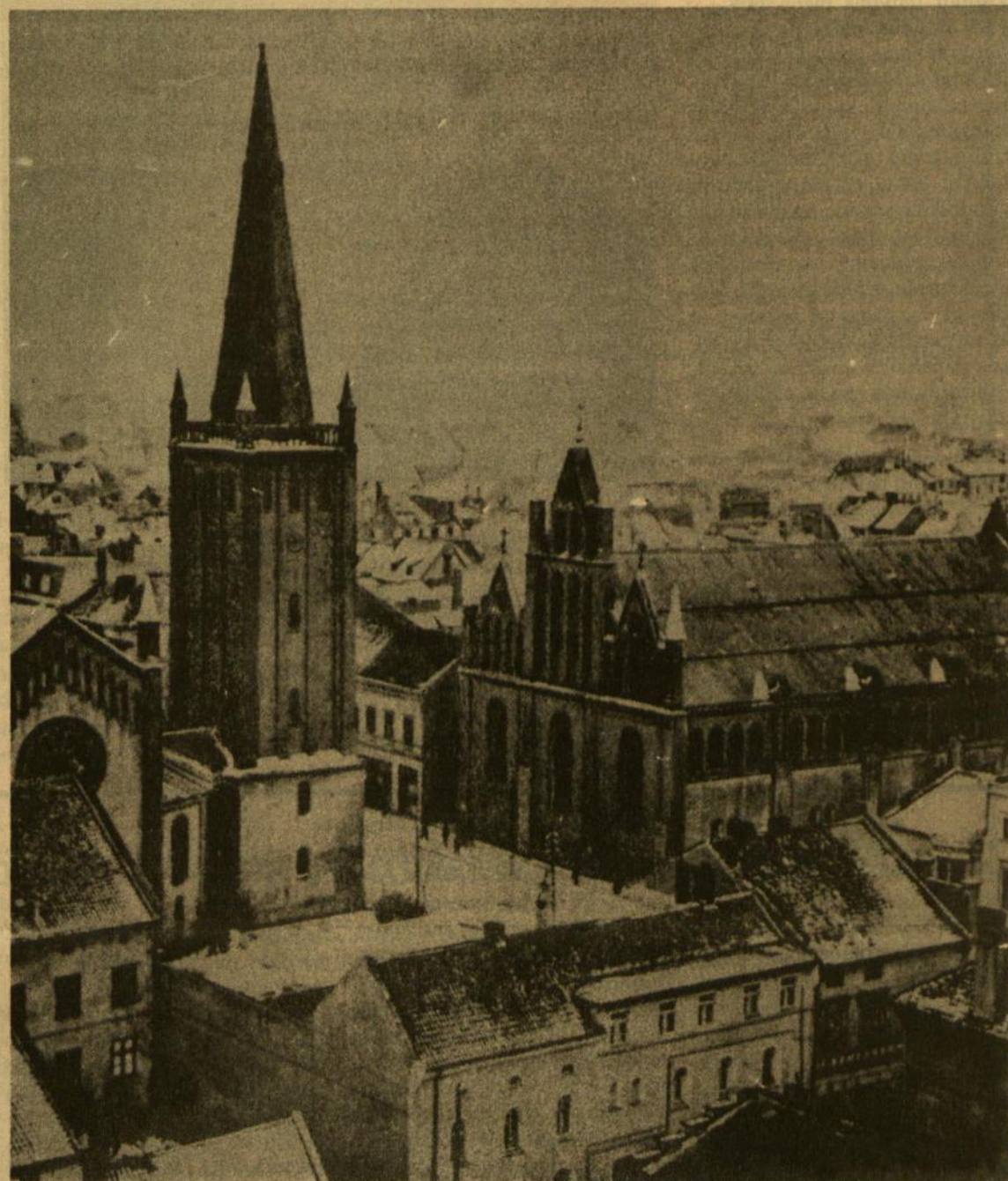
K. D. Schmidt (Harksheim, Vokietija) pranešime „Martyno Liuterio reikšmė kalbos, tikėjimo ir identiteto raidai, jo įnašas į tautos kultūrą“ aiškino Liuterio teiginius: „nuteisinimą tik tikėjimu pagrindu ir jo principus, kad evangelijos suvokimas per gimtąją kalbą teikia žmogui galimybę

bę gilinti tikėjimą ir save identifikuoti kaip krikščionį.

Ukrainos Mokslų akademijos narys A. Nepokupnas (Kijevas) pranešime „Gimtoji kalba ir reformacija. Pirmieji trys Martyno Mažvydo katekizmo žodžiai“ analizavo žodžius „Knygelės pačios byla“. Lygino daugelio 16-ojo amžiaus katekizmų ir kitų knygų pavadinimus, kuriuose buvo mažybinių formų personifikuojama knygele. Pažymėjo Martyno Liuterio kalbos būdo įtaką daugeliui pirmųjų knygų, išskyrė tą kalbėjimo būdą, kaip protestantišką tarmę — raštijos pradžios tarmę.

Docentas A. Juška (Klaipėda) — „Reformacija — esminis faktorius, saugojęs lietuvių Mažajoje Lietuvoje“ nagrinėjo problemą, kodėl maža lietuvininkų tauta išlaikė per 600 metų lietuvių, o Vilnijos krašte nutautimas įvyko 19-uoju ir 20-uoju amžiais, t.y. per šimtmetį. Siūlė atsakyti mito, kad Mažajoje Lietuvoje buvo vykdoma germanizacija, teigė, kad valstybinė valdžia jos nevykdė iki 19-ojo amžiaus, nors kai kurie pavieniai valdininkai siekė germanizuoti lietuvių. Lietuviškumo išlaikymui esminę priežastis buvo reformuota Bažnyčia, kurioje didelė reikšmė teikiama gimtajai kalbai, ir demokratiška Bažnyčios sandara.

D. Freudenbergo (Detmold, Vokietija) pranešimą „Reformacija — nuolatinis Bažnyčios poreikis“ išvertė iš vokiečių kalbos ir perskaitė Balčiauskienė. Apžvelgta Bažnyčios istorija kaip Kristaus skelbto tikėjimo buveinė, kurioje ne visados jis pats išlaikomas. Bažnyčios istorija interpretuojama kaip tikėjimo istorija, o reformacija — kaip naujo mąstymo procesas, neturintis pabaigos. Autorius mano, kad reformacija yra ne tik protestantų Bažnyčių reiškinys. Teigė, kad katalikai pasauliečiai savo ekumeninėmis nuostatomis yra

Klaipėdos senamiesčio prieštartinis vaizdas: kairėje — evangelikų reformų bažnyčia Laukininkų gatvėje, dešinėje — evangelikų liuteronų Šv. Jokūbo bažnyčia (dar vadinta Žeminių bažnyčia, nes dalis parapiečių buvo apylinkių ūkininkai, arba Laukininkų bažnyčia)

toliau pažengę, nei tai suvokia Bažnyčių vyresnieji, o tai yra taip pat reformavimas, kaip nuolatinio atsinaujinimo būtinybė.

Profesorius H. Wisner (Varšuva, Lenkija) nagrinėjo „Kristupo Radvilos (1585-1640) požiūrį į tikėjimą“, apžvelgė jo įkurtas mokyklas, finansuotas leidinius.

Nagrinėjo tolerantiškumą jo santykius su jėzuitais. O santykiams su arjonais (Liubė, Kėdainiuose) kunigaikštis taikė naudingumo kriterijus, draudė plėsti jų bendruomenę: jo artimiausioje dvaro aplinkoje buvo visų tikybų asmenys, išskyrus arjonus. Savo dvaruose bandė riboti kitų tikybų laisvę, tačiau nėra žinių, kad būtų buvę laikytasi šių potvarkių. Aiškiai palaike evangelikų reformų Bažnyčia.

Profesorius L. Vladimirovo (Vilnius) pranešime „Senoji lietuviška protestantiška knyga Lietuvos ir pasaulio bibliotekose“ gausiai susirinkę konferencijos dalyviai klausė apie Vilniaus universiteto Retų spaudinių skyriuje surengtos parodos „Protestantiška knyga Lietuvoje“ stovų. Paroda ir pranešimas vienas kitą vykusiai papildė. Prelegentui buvo pateikta daug klausimų apie galimybes susigrąžinti išsugrąžina mus į santykį su Dievu. Atgaila priveda mus prie išpažinties ir prie Dievo Žodžio, o Dievo Žodis yra galingas, mus išlaisvinantis iš nuodėmių vergijos ir iš mūsų silpnybių, Dievo ir artimo patarnavimui.

Reformacijos šventės šventimas šiandien reiškia atnaujinimą mūsų krikšto santykio su Jėzumi Kristumi per atgailą. Po atgailos, gavę atleidimą, mes atsikeliamo sustiprinti savo tikėjimu. Mes tampame ištikimais ir džiaugsmingais Viešpaties sūnumis ir dukterimis, atsidavę Dievo ir artimo tarnybai.

Tada mes galėsime iš širdies giedoti: „Tvirtčiausia apsaugos pilis yra mums Viešpats Dievas“.

Hansas Dumpys, Lietuvių Evangelikų Liuteronų Išeivijos Bažnyčios Vyskupas

šiول neišspausdintą F. Pretorijaus biblijos žodyną, kurio šaltiniais laiko šnekamąją kalbą ir vokiško registro vertimą.

Filologijos mokslų kandidatė D. Keseliūnaitė (Klaipėda) pranešime „Lietuvininkų giesmyno kalbos turtai“ apžvelgė Kuršaičio giesmyno kalbą, išskirdama ypač tą leksikos klodą, kuris būdingas tik klaipėdiečių tarmei, ir tas giesmes, kurios buvo ne verstinės, bet, kaip manoma, lietuvių šiam krašte giedotos. Nagrinėjo specifinių būdvardžių darybą, vartotų priesagų ypatybes. Pabaigai visi išklause giesmių iš Kuršaičio giesmyno, kai kurie salėje ir pritarė.

M. Tydecks'o (Burgdorf, Vokietija) pranešimą „Tikybų Graunienėje ir Plikiuose“ perskaitė M. Purvinienė. Autorius — Vokiečių-lietuvių literatūrinės draugijos vicepirmininkas — užrašė atsiminimus gyvenusių 15 km apie Plikius apie 1,800 parapiečių, surinkiminių pasaulėjautą, apeigų tvarką, knygas, formavusias vaikų pasaulėžiūrą.

Docentas J. Uzdila (Vilnius) pranešime „Dorovinės vertybės ir jų interpretacija katekizme“ aptarė, kokios vertybės ir kokia jų subordinacija yra teikiama katekizme. Vertybių hierarchijos viršūnėje atsiduria Dievas, visos kitos priklauso nuo jo. Lygino 20-ame amžiuje susiformavusias aksiologijos išeities taško skirtumus su katekizmais, kuriuose yra nemaža dar 1-ojo amžiaus turinio. 20-ojo amžiaus aksiologijos subjektas yra žmogus savitabos būsenoje, ir iš šio centro yra nustatomos vertybės. Pranešimą pildė 2 psl.)

Muziką - kompozitorių Alfonsą Mikulskį prisimenant

STASYS SLIŽYS

Prieš dešimt metų, 1983 m. spalio 14 d., 10 v.r. Euclid General ligoninėje, Cleveland'e, nustojo plakusi muziko-kompozitoriaus Alfonsa Mikulskio širdis, kuri labai mylėjo lietuvių liaudies dainas ir dėl jų populiarinimo įtemptai dirbo. Jis daug naktų nemiegojo ir pasiektais laimėjimais neilgai tesidžiaugė. Alfonsas Mikulskis su giliu įsitikinimu liaudies meną laikė, o ypač liaudies dainą ir muziką, lietuvių meno pagrindą ir su neįsėmiama energija per Čiurlionio ansamblį, kankles ir kitus tautinius instrumentus ir tautinius šokius paskleidė lietuvių tautinį meną po platų pasaulį, gaivindamas benamus lietuvius Vakarų Europoje, stiprindamas ir palaikydami šviesesnes viltis išeiviams ir stebindamas kitataučius grynų ir savitu stiliumi, iš kurio garsūs Vokietijos ir Amerikos muzikai ir muzikos kritikai pajuto lietuvių muzikos širdį, glūdinčią jų liaudies dainose.

Jau dešimt metų, kai velionio mirtingieji palaikai ilsisi Visų Sielų mauzoliejuje, Clevelande, tačiau net šiandien nelengva sutikti su ta realybe tiems, kurie velionį pažinojo, su juo bendravo ir kartu statė lietuvių liaudies muziką nepamirštamą paminklą, kurio nei audros, nei laikas nesugriauos. Muzikai Onai Mikulskienei, kartu su vyru visą gyvenimą žengusiai garbingu ke-

Alfonsas Mikulskis (1909-1983)

liu, teko daugiausia išgyventi skausmo, nevilties ir žadą gniaužiančių valandų. Tačiau Dievas jai davė fizinės ir dvasinės stiprybės išsaugoti vyro kompozicijų palikimą, suorganizuoti vyro kūrybai išleisti komitetus ir pakviesti muzikus kūrinių peržiūrai ir redakcijai. Ir nė vienas kompo-

zitorius išeivijoje neturėjo tokios laimės, kaip Alfonsas Mikulskis, kad jo kūryba būtų taip pavyzdin-gai suredaguota ir išleista.

Pirmoji knyga *Dainos ir giesmės*, 256 puslapių, išleista 1987 metais. Joje sudėtos dainoms ir giesmėms yra charakteringa Alfonsa Mikulskio skam-

bi harmonija ir melodingas balsų vedimas. Antroji knyga *Skambėkite, kanklės*, 288 puslapių, išleista 1990 metais. Šioje knygoje yra rinkiniai instrumentiniai kūrinių, parašyti kanklėms atskirai arba prijungiant pučiauosius instrumentus: lumzdelius, skudučius, ragelius, birbynes ir trimitus-triubas, kurie ir sudaro pilną tautinių instrumentų orkestrą. Alfonsas Mikulskis išradingai išbulino grojimo techniką bei praplėtė tonų skalę ir suorkestravo ne vien instrumentinius kūrinius, bet ir daugeliui dainų ir giesmių parašė akompanimentus. Visa tai amžiams išliks ir bus vertinama tautiniu, etnografiniu, moksliniu ir meniniu požiūriu. Šioje knygoje stambiausias Alfonsa Mikulskio kūrinys yra „Tautinės mišios už kenčiančią Lietuvą“ mišriam chorui su tautinių instrumentų palyda. Mišios skamba lietuvišku grynumu, lyg tautinė juosta atstais motyvais, skambėjusiais Lietuvos laukuose, litanijomis ir sutartinėmis. Čia yra gana daug kompozitoriaus sukurtų motyvų, kurie su liaudies motyvais šviečia spalvingu tautinių giesmių vitražu. Antroji knyga yra vertinga muzikologams ir lietuvių tautinės kultūros istorikams, nes joje yra Alfonsa Mikulskio biografinė, išsipašindanti lietuvių ir anglų kalbomis, jo nueitas muzikines veiklas kelias su kitataučių muzikų atsiliepimais apie lietuvių tautinės muzikos kultūrą. Joje yra pakanka-

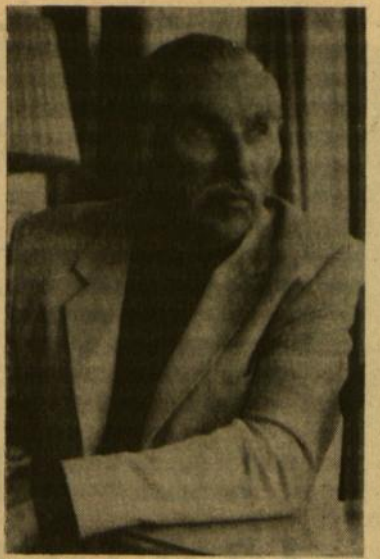
mai platus lietuvių tautinių muzikos instrumentų aprašymas, kurį paruošė Ona Mikulskienė ir Balys Pakštas.

Trečioji knyga *Tau, brangi tėvyne*, 268 puslapių, išleista 1991 metais. Ją redagavo, partitūras paruošė ir darė korektūrą Klaipėdos konservatorijos profesorius Gediminas Purlys. Tai paskutinė Alfonsa Mikulskio kūrybos knygą, apimanti dainas vaikų, moterų, vyrų ir mišriems chorams, tautinių šokių muziką su instrumentų ir chorų palyda ir giesmes mišriam chorui.

Kompozitoriaus Alfonsa Mikulskio kūrybai išleisti komitetas, kurio pirmininku buvo Vladas Plečkaitis, tvarkė finansinius ir administracinius reikalus. Visų trijų knygų gaidų paruošimas spaudai yra Kazio Skaisgirio. Taigi tose trijose knygose yra sukrutas brangus mūsų tautos turtas, kuriuo išeivijos lietuviai gali didžiulius. Ir to dar negana. 1991 metais buvo išleista Vacio Kavaliūno knyga *Gimtosios žemės giesmės*. Tai lietuvių tautinio meno ansamblio „Čiurlionio“ monografija, pilna istorinių žinių ir įdomybių. Trumpai tariant, tai yra išsamus meno ansamblio ir jo įkūrėjo Alfonsa Mikulskio nueito kelio ir įdomaus gyvavimo žinynas, kuriuo galės pasinaudoti mūsų muzikologai. Visos knygos yra didelio formato. Šviesiai žalios spalvos kieti viršeliai su aukso raidėmis ir žėrtais pavadinimais ir pavyzdingas gaidų išdėstymas daro

šias knygas estetiškoms ir klasiškai patraukliomis.

Nepamirština ir tai, kad Alfonsas Mikulskis buvo pirmaujantis dirigentas išeivijos Dainų šventėse, o su „Čiurlionio“ ansambliu plačiai išgarsėjo Vakarų Europoje, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Kanadoje, Kolumbijoje, Venecueloje ir Andų bei Kordiljerų kalnų erdvėje. Jam ypač gerai sekėsi liaudies meną taip žavingai, meniškai ir kultūringai scenoje išreikšti. Neabejotinai, Alfonsa Mikulskio, kaip menininko asmenybę, suformavo ne vien muzikinis intelektas, bet ir įgimta dovana – intucija, ta vidinė nuojauta, kurios negali duoti jokia mokykla. Per daug metų Alfonsas Mikulskis įdiegė vokalistams dainavimo stilių, kuris skambėjo, remdamasis į gryną lietuvišką koloritą. Visa tai auditorijai jautė, kai maestro energingai vedė ansamblį ir mūsų liaudies meno aukštumas. Daug kartų matėme Alfonsą Mikulskį žvilgantį fizinės ir dvasinės įtampos prakaitu, kai jis nusilenkdavo publikai ir plačiu mostu atkreipdavo visų dėmesį į atlikėjų-čiurlionių, kurie buvo geras impulsas jo kūrybai ir išvermingai muzikinei veiklai. Alfonsa Mikulskio trys kūrybos knygos ir monografija yra vaizdūs dokumentai, liudijantys vadovo su ansambliu pastatytą liaudies dainų, giesmių ir muzikos nesugriaujamą paminklą. Lietuvių tauta Alfonsui Mikulskiui lieka dėkinga, o išeivija gali ir didžiulius, nes minėti leidiniai įnešė daug naujų ir mūsų liaudies meno lobyną ir jį praturtino.

Alfredas Kulpavičius

• Inžinieriaus bei architekto dr. Alfredo Kulpavičiaus, gyvenančio Kanadoje, Burlington, Ontario, septyniadešimties metų sukaktį plačiau paminėjo Lietuvos periodinė spauda; taip pat Architektūros muziejuje Vilniuje buvo surengta jo kūrybos paroda, kuri vyko šių metų gegužės-liepos mėnesiais.

Dr. Alfredas Kulpavičius, ilgus metus turėjęs savo-architekto privatią praktiką, yra pasižymėjęs bažnyčių projektuotojas, taip pat daug laiko skiriantis senosios lietuvių architektūros tyrinėjimui bei dalyvaujantis išeivijos kultūrinėje veikloje.

• Ateinančiųjų metų rudenį Vilniaus operos ir baletu teatras turėtų pakviesti ir **Vlado Jakubėno** (1904-1976) baletu „Vaivos juosta“ premjerą. Planuojama, kad šiuo spektakliu bus paminėta išeivijos kompozitoriaus gimimo sukaktis. Spalio 26 d. baletu pastatymo galimybes aptarė Vlado Jakubėno 90-ųjų gimimo metinių paminėjimo komitetas. Šiam komitetui vadovauja Lietuvos Muzikos akademijos rektorius Vytautas Laurušas.

Baletas, kurio libreto pagrindu tapo Vinco Krėvės apsakymas „Perkūnas, Vaiva ir Straublys“, Lietuvoje bus pastatytas pirmą kartą. Jo premjera prieš penkiasdešimt metų Kauno muzikiniame teatre taip ir neįvyko.

Baletu klavyrą iš asmeninio archyvo Čikagoje į Lietuvą atsiuntė Vlado Jakubėno giminės. Ji orkestruoti patikėta kompozitoriui Jurgiui Juozapaičiui. „Vaivos juostos“ pastatymo imasi baletu artistas Jonas Katakinas. Dar šiais metais jubiliejinio komiteto, Operos ir baletu teatro, Kultūros ir švietimo ministerijos atstovai susirinks į antrąją veikalo perklausą, aptars pastatymą.

Kompozitoriui, pedagogui, muzikos kritikui Vladimirui Jakubėnui 90 metų būtų sukakę 1994 metų gegužės 15 dieną. Šiai sukaktiai bus skirtas renginių ciklas: koncertai Vilniuje, Kaune bei Klaipėdoje, mokslinė konferencija, iškilmingas vakaras Lietuvos menininkų rūmuose.

Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis

(Atkelta iš 1 psl.)

nešėjo nuomone, katekizmai parengti, orientuojantis į dorybes (nuolankumas, saikingumas ir kt.), ne į dorybines vertybes, tačiau katekizmų negalima tyrinėti, išplėšiant juos iš bendro krikščionybės konteksto. Katekizmuose įtvirtinama etika, kaip protingas gyvenimo sutvarkymas.

S. Zakarauskas (Vilnius) pranešimą „Reformacijos meno atspindžiai Vilniaus Žemutinės pilies XVI a. pradžios kokleliuose“ skaitė prie Žemutinės pilies kasinėjimų ir prie ekspozicijos stovų. Reformacijos meno atspindžiams priskyrė kelis 16-ojo amžiaus pradžios literatūrinius motyvus, atkeliavusius iš Vidurio Europos į Lietuvą.

* * *

Per antrąją konferencijos dieną buvo perskaityti 14 pranešimų.

Profesorius A. Pirockinas, remdamasis lietuviškų knygų pratarėmėmis, pranešime „Mažosios Lietuvos lietuvių raštijos kūrėjai tautinės savimonės požiūriu“ nagrinėjo lietuvių raštijos autentiškumo problemą. Konstatavo, kad ji buvo kurta ne misionierių,

o pačių lietuvių, kurie aiškiai deklaravo tautinę savimonę. Pranešėjas atskleidė jį Martyno Mažvydo, Blotno, S. Vaišnoro, P. Ruigio ir Kristijono Donelaičio raštuose. Reformacija Europoje, taip pat ir Lietuvoje vertintina kaip pirmas tautinis sąjūdis, o 16-ojo amžiaus veikėjai liuteronai parengė ir Kristijono Donelaičio tautinę savimonę.

Profesorė A. Vaitiekūnienė (Vilnius) pranešime „Vydūnas ir reformacijos kultūra“ nagrinėjo Vydūno laikyseną kultūros pasaulyje, įžvelgė, kokius impulsus Vydūno kultūros sampratai teikė protestantizmo kurtas dvasinis klimatas. Pažymėjo, kad Vydūnas įteisino liaudies dainą kaip vertybę. Jis nepaneigė krikščionybės, bet domėjosi kitomis, ypač Rytų religijomis. Jo santykį su pagonybe apibūdino kaip pagarbą kultūros raidai, kiekvienam kultūros periodui, ypač jį vertinant etikos požiūriu. Jo principas buvo „paviršutiniška viena kultūra vertinti kitos kultūros reiškiniais“. Kontekstas, kuriame išaugo Vydūnas, buvo reformacijos kultūra.

Mokslinis bendradarbis A. Vaidas (Telšiai) pranešime „Baž-

nyčių tinklas Žemaitijoje „Descriptio dioecesis Samogitensis“ duomenimis“, remdamasis K. Jablonskio fonde surastu 1635 metų išrašu iš Žemaičių pilies raštuose. Reformacija Europoje, taip pat ir Lietuvoje vertintina kaip pirmas tautinis sąjūdis, o 16-ojo amžiaus veikėjai liuteronai parengė ir Kristijono Donelaičio tautinę savimonę.

E. Kussau (Lueneburg, Vokietija) pranešime „Vokiečių evangelikų surinkimininkų judėjimas Klaipėdos krašte“ santraukoje buvo apibūdintas „bendravimo sąjūdėjimas“, susidares 19-ojo amžiaus pradžioje Vokietijoje, o Klaipėdos krašte prasidėjęs apie 1870 metus tarp vokiečių tautybės gyventojų.

Dr. H. Arnašius (Vilnius) pranešime „Prūsijos pietizmo dvasinis fonas“ nagrinėjo filosofinius ir teologinius pietizmo pradžios klausimus. Apibūdino to judėjimo negatyviąją pusę – draudžiamos dainos, papročiai, neutraliajojo pusę – neardoma kaimo bendruomenė. Judėjimo kilmė brenė nuo 16-ojo amžiaus vidurio, o ypač nuo 17-ojo pra-

džio, dėl religinės situacijos, ryšių su Halle ir kitais pietizmo centrais. Dėl pietizmo ryšio su valdžia judėjimas Prūsijoje įgavo tautines bendrijas prievartaujančias formas. Pranešėjas apžvelgė pietistines orientacijas Herder'io, Kant'o filosofijoje.

Docentas A. Zybartas (Vilnius) pranešime „Evangelikų reformatai parapinės mokyklos“ apibūdino situaciją, kai rungimasis tarp protestantų ir katalikų dėl įtakos visuomenėje buvo pagrindinis švietimo sistemos kūrimo veiksnys.

Architektūros mokslų kandidatas M. Purvinas pranešime „Reformacijos nuostatų atspindžiai Mažosios Lietuvos architektūroje“ nagrinėjo Mažosios ir Didžiosios Lietuvos architektūros paveldo skirtumus, kai per amžių formavosi skirtinga pasaulėjauta ir gyvensena šiose lietuvių tautos dalyse. Suformuluavo tritinas problemas; kaip protestantizmo nuostatos buvo realizuojamos architektūroje; kaip architektūrą veikė raštingumas; žmonių aktyvumą; dualizmą tarp Prūsijos valstybės ir lietuvių etninio ryšio, pačių etninio ryšio sudėtingumą (pavyzdžiui, per Kuršių Nerijos urbanistinės terpės kompleksiską tyrimą).

Docentas A. Bumlauskas (Vilnius) pranešime „Reformacijos pradžia Lietuvoje: bendrybės ir specifika“ lygino Vokietijos ir Lietuvos reformacijos pradžios pobūdį ir tipus.

V. Petrušonis (Kaunas) pranešime „Protestantizmo etikos atspindžiai Biržų miesto planuose“ įžvelgė į protestantizmą kaip į sociokultūrinį reiškinį, kuriam būdingas policentrizmas. Nagrinėjo Biržų miesto raidą 16-17 amžiais ir nustatė, kad mieste buvo gausūs sociokultūriniai centrai. Tai sudarė Biržų miesto raidos specifika.

A. Baublys (Biržai) pranešime „Tvirtovė ir miestas – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos protestantų mecenatų Radvilų rezidencija XVI-XVII a.“ nagrinėjo Biržų ir Dubingių kunigaikščių Radvilų valdų susiformavimą ir kartu Biržų miesto, kaip valdų

centro, formavimąsi, kuris prasidėjo 16-ojo amžiaus viduryje, kai remdamasis Kazimiero Jogailaičio privilegija, Radvila Astikaitis Biržuose apgyvendino žmones ir tuo pradėjo valdų skelimą bei gyvenvietės vartimą į miestą.

Mokslinis bendradarbis V. Žulkus (Klaipėda) pranešime „Bažnyčios Klaipėdos miesto urbanistinėje struktūroje (XIII-XVII a.)“ apžvelgė bažnyčių situaciją mieste, jų senasias vietas, įtaką miesto formavimuisi.

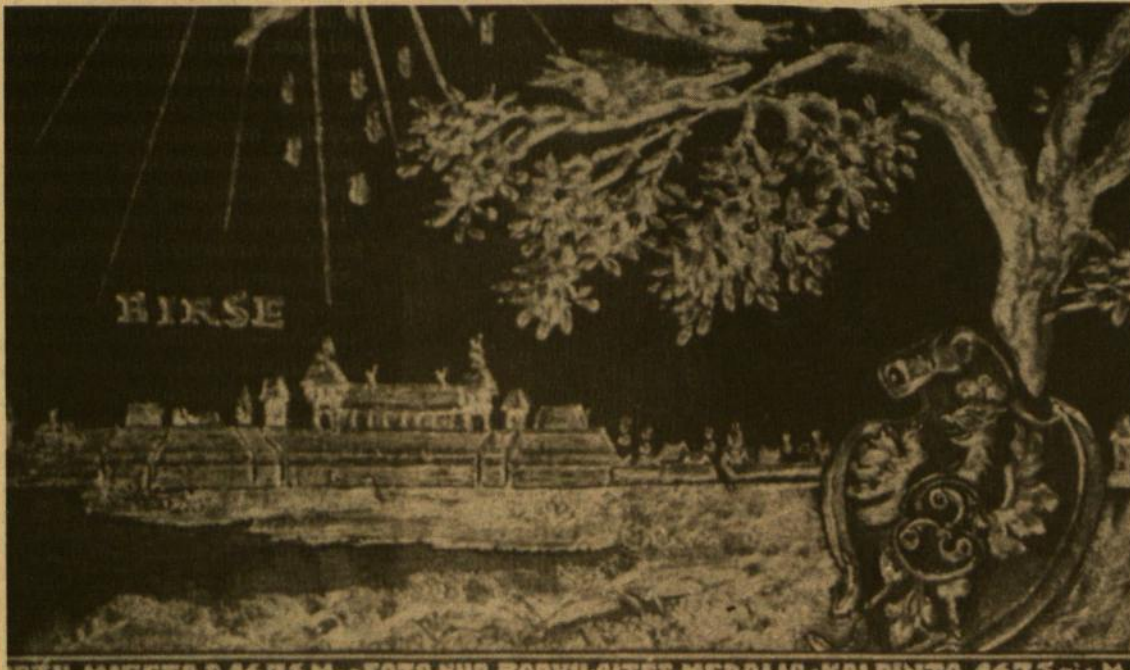
Mokslinė bendradarbiė M. Purvinienė (Kaunas) pranešime „Klaipėdos krašto urbanistikos savitumai ir jų paminklosaugos problemos“ konstatavo, kad krašte išlaikyta baltiškos kultūros liaudies architektūra, o miestuose ji buvo germanų kultūros išraiška, kai Didžiojoje Lietuvoje vyravo lotyniškos Europos kultūros ženklai. Dėl to, kad Klaipėdos krašte karo ir pokario laikotarpiu keitėsi gyventojai, iškilo labai daug paminklosaugos problemų. Lietuvos paminklosaugos įstatymų trūkumas, kad jie nenumato materialinės kompensacijos dėl paminklosaugos išlaidų, nesudaro galimybių išsaugoti palikimo.

Muziejininkė Z. Genienė (Klaipėda) pranešime „Priekulės miesto raida XVI-XX a.“ apžvelgė miesto plano formavimąsi, pagrindinius centrus; apibūdino išlikusius senuosius pastatus ir jų dabartinę būklę.

Konferencijos pabaigai profesorius S. Kregždė pranešime „Kai kurie Reformacijos kaip proceso psichologiniai aspektai“ apibūdino protestantizmo Lietuvoje tolerantišką laikyseną. Po to vyko diskusijos.

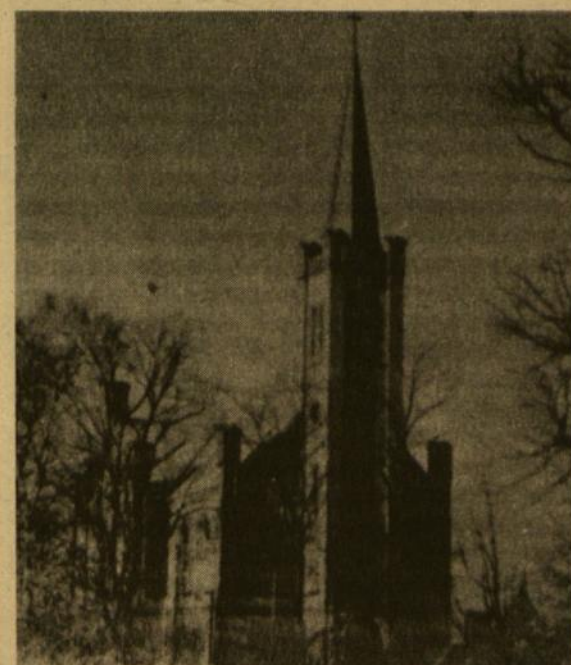
Po konferencijos N. Dainienė, R. Maciūtė, V. Daugirdienė, J. Malikonis atliko J. S. Bach'o, Vivaldi, Haendel'io, Schubert'o, Faurė, Bizet kūrinius.

• Lietuvos Muzikos akademijos profesorius Jono Bruverio iniciatyva Lietuvoje įkurta **Franz Schubert'o draugija**. Jos tikslas – populiarinti didžiojo austrų muzikos genijaus kūrybą. Pradžiai padaryta – jau antri metai Vilniuje Muzikos akademijoje vyksta Haydn'o ir Schubert'o muzikos festivaliai. Draugijos nariai organizuos Schubert'o muzikos koncertus visoje Lietuvoje, skaitys paskaitas apie jo gyvenimą ir kūrybą.

Biržų miestas 1675 m. – detalė iš Radvilaite medalia, kaldinto 1675 m.

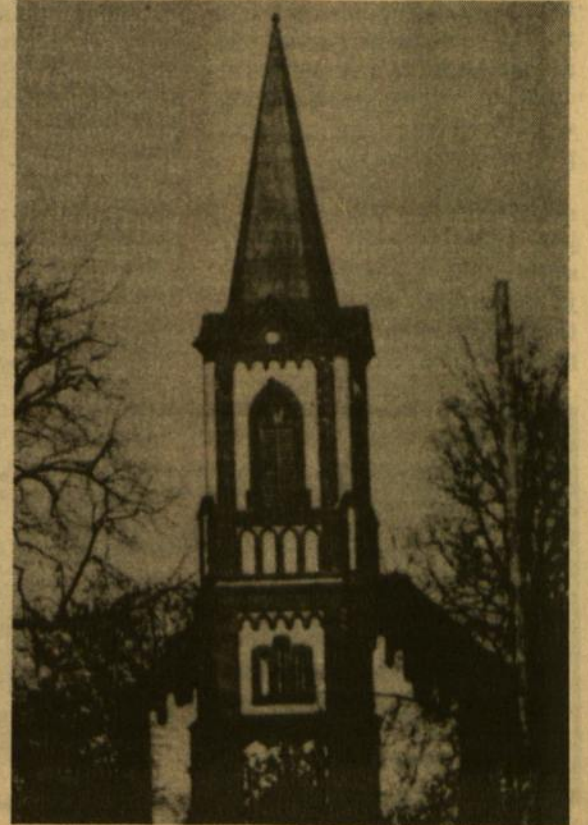
(Iš Broniaus Kviklio „Mūsų Lietuva“ antrojo tomo)

Kairėje, viršuje: Evangelikų reformatai bažnyčia Biržuose 1963 m.

Dešinėje: Evangelikų liuteronų bažnyčia Biržuose.

(Iš Broniaus Kviklio „Mūsų Lietuva“ antrojo tomo)

Tomas Venclova – sovietizuojantis slavinas ar sokratizuojantis širšinas?

ALGIRDAS
LANDSBERGIS

Kai 1941 metais Kaune išgirdau apie sukilimą, tą akimirką septyniolikmečiui viskas buvo šviesu ir aišku. Kaip dauguma tautiečių,žiaugiausi, jog ima sklaidytis sovietinis slogutis. Po to, išgyvenant nacinį slogutį, atsiskleidžiant dokumentams, veriantis saviems ir užsienio archyvams, klausantis liudininkų pasisakymų, sukilimas ir jį gaubęs laikotarpis darėsi vis sudėtingesni. Ir Lietuvoje prasidėjusi, Drauge pasikartojusi bei į kitus laikraščius išsikerojusi polemika (kaip ir, pavyzdžiui, Sauliaus Sužiedėlio istoriniai tyrinėjimai) rodo, kad paskutinis žodis dar nėra ištartas.

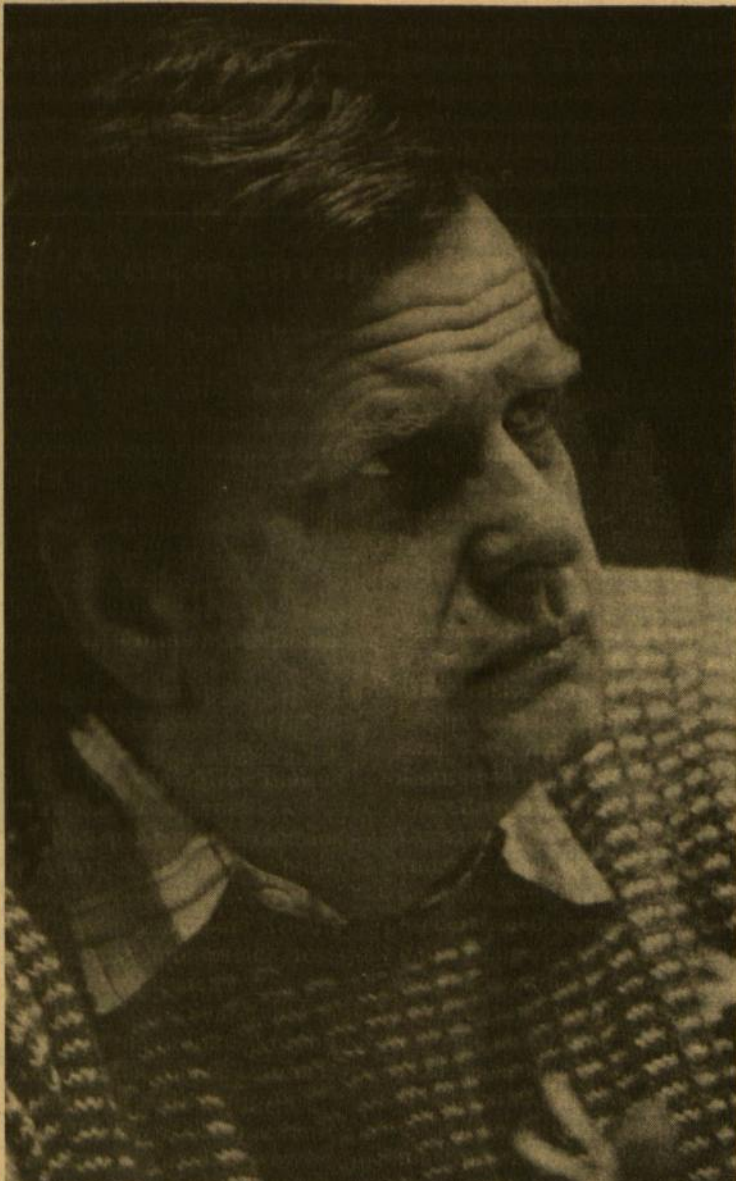
Polemiką įžiebė Drauge pasirodęs Tomo Venclovos straipsnis, kritiškai vertinantis 1941 metų sukilimą. Kai kurie komentatoriai, kaip Jonas Mikelinskas, straipsnį kritikavo Venclovos asmenybės ir veiklos kontekste – ne tiek su pykčiu, kiek su liūdesiu. Kai kurie pateikė skirtingų faktų ir interpretacijų (Adolfas Damušis). Dar kiti su straipsniu susidorojo, tik prabėgomis palietę Venclovos klausimus ir teiginius ar visai jų neužsiminė. Pasirodė ir žinutės apie kolektyvinius Venclovos pasmerkimus: įvairios grupės ir grupelės jį apkaltino „sovietine galvosena“ ir sugrętinio su 1941 metų įvykius iškreipusiu NKVD-KGB veteranu ir profesionaliu klastotoju Aleksandru Slaviņu (kurio straipsnis apie 1941 metų sukilimą maždaug tuo patiu metu pasirodė Vokietijos savaitraštyje *Die Zeit*). Venclovos „nuodėmės“ buvo aiškinamos ir tuo, kad jis savo tėvo sūnus.

Daugelis mūsų pastaruoju metu energingai mokome savo tautiečius tėvynėje kaip sugyventi, įgyvendinti demokratiją ir sugrįžti į Vakarų. Tačiau kolektyvinės „ekskomunikavimo“ apeigos ir „pasipiktinusių liaudies“ ritualai būdingi ne „demokratams“ ar „vakariečiams, kokiais save tituluojame, o archaiskoms visuomenėms, šovinistams (a la Serbijos Miloševićiaus pasekėjai) ir ypač totalitarinėms santvarkoms. Taip iš bendruomenių būdavo išbūgnijami „liaudies prieštai“ ar su vienintele galutinąja „pasaulio išgelbėtojų“ tiesa nesutinkantieji. Pasaulį nuolatos užtikriname, kad mūsų nacionalizmas ir patriotizmas kitokie – kad jie nesipjauna su demokratinėmis, atviros visuomenės vertybėmis. Taip mėginkime ir elgtis.

Galutinei tiesiai neatstovauja ir Tomas Venclova. Ir jis, kaip mes visi, mirtingasis; ir jį veikia jo ypatinga aplinka ir patirtis. Kai jį įduria, jis kraujuoja; kai jį kuteną, jis juokiasi. Bet jis rimtai klausia svarbius klausimus, kurių negalima apeiti. Daug tiksliau jį lyginti ne su slavinu, bet su širšinu. Sokratas kadaise save vadino tokiu „širšinu“, kurio, anot jo, labai reikia tam nerangiam Atėnų valstybės žirgui. Tokių širšinų verkiančiai reikia ir mūsų nerangiai, konformistiškai bendruomenei.

Žiūrėdamas į karingųjų Venclovos kritikų nupieštą jo atvaizdą, neatpažįstu to Tomo Venclovos, su kuriuo bendrauju. Man jį daug tiksliau apibūdino šviesus ir nuoseklus patriotas, Gulago veteranas Gintautas Iešmantas (*Literatūra ir menas*, Vilnius, 1993 metų ruduo):

„Savo veikla, didžiū nusimanymu Tomas Venclova pagyvino mūsų išsivijios kovą dėl Lietuvos laisvės, apskritai tapo vienu iš svarbių veikėjų grumtynėse su

Tomas Venclova

Vytauto Maželio nuotrauka

totalitarizmu... jį aš gerbiu ir vertinu – už poeziją, eseistiką, taip pat už minčių kontroversiškumą, kritišką ir savitą požiūrį į lietuviškąją tikrovę bei politinę mąstyseną. Bekompromisinis tiesos siekimas visad talkina bendram labui... Kai paskutinė Lietuvos kalinių banga kankinosi lageriuose ir tremtyje, šitaip tęsdami kovą, Tomas Venclova užsienyje savo žodžiu, raštu ir įtaka gynė kalinius spaudoje ir tarptautinėse organizacijose... Šios pastangos palaikė kaliniams dviasią, stiprino ne tik jų tikėjimą ir viltį: pasaulis girdėjo kovojančiųjų balsą, nors jis buvo ir užgniauztas”.

Bendraudamas su Tomu Venclova parapiinėje ir pasaulinėje arenoje, įsitikinau, kad Lietuva jam ne tikai rūpi, bet kad jis ją ir myli. Ne taip, kaip kiti, vencloviškai, bet juk mes visi ją mylim savaip. Ir tokia Lietuva, kokios jis ilgisi ir siekia, būtų gana patraukli – ne tik tai lietuviams, bet ir nelietuviams. Toji Lietuva sugebėtų apimti ir jo kritika, ir ją pažadinančią meilę.

Ateities savaitgalio programa

Ateinantį savaitgalį, lapkričio 5-7 dienomis, Čikagoje, Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje, ir Lemont'e, Ateitininkų namuose, įvyksta Ateities studijinis savaitgalis.

Penktadienį, lapkričio 5 d. 7:30 v.v. – literatūros vakaras Jaunimo centro kavinėje. Savo kūrybą skaito svečias iš Lietuvos rašytojas Jonas Mikelinskas.

Šeštadienį, lapkričio 6 d. Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje: 11 v.r. kava ir pyragai.

12 v.r. Jonas Mikelinskas – „Tautinė ištikimybė”.

1:15 v. p.p. Saulius Girnius – „Dabartinė Lietuvos politinė padėtis”.

2:15 v. p.p. Juozas Kojelis – „Žvilgsnis į mus pačius, tęsiant dialogą su Lietuva”.

3:15 v. p.p. Svarstybos apie lietuvių menininkų kūrybą – Algimantas Kezys, Danas Lapkus, Rūta Saliklienė.

4:15 v. p.p. Ateities žurnalo jaunimo kūrybos premijų įteikimas.

Net ir mes, lietuviai, – kaip nepatriotiškai tas beskambėtas – negalėjome išlikti visiškai aiškia-regiai ar absoliučiai tyri šio prakieikto šimtmečio raizginiuose. Jo tamsiosios jėgos ir jų poveikis nesiduoda lengvai išnarpliojami. Tai aiškintis ir artėti prie istorinės tiesos yra mūsų, įvairiai galvojančių, bendras uždavinys. Jau ima slūgti ideologinės ir gentinės aistros, kludžiusios pažinti didžiųjų, totalitarinių santvarkų laikotarpį. Teišlieka gera tiesos ir teisingumo aistra. Sviėdinys dabar istorikų, filosofų, teologų ir panašiai aikštelėse. Pavyzdžiui, 1994 metų liepos mėnesį Vilniuje ruošiamas simpoziumas lietuvių žydų santykių tema, kuriame bus paliesti ir 1941 metų įvykiai. Toje arenoje faktais, nuomonėmis bei perspektyvomis galėtų pasidalinti ir tokie tų įvykių dalyviai kaip Adolfas Damušis (jau 1936 metais perspėjęs apie „ekstremistinių“ aistrų pavojus), ir metams praėjus po sukilimo gimęs būsimasis Lietuvos Helsinkio grupės narys Tomas Venclova.

Julius Keleras pamirštųjų namai. namų pamirštieji

I

viską kantriai lėtai pamiršti
dvispalvės sienas baltą koridorių šaltį
matinį dangų kurio neaplanko kregždė
vien žvilgsnis apsukęs pasiekiantis langus
nusprūsta į parką ir slysta gilyn
kaip upės gelmėj atsivėrusi kriauklė
ir slaugė nutyla paprašo vandens
niekaip neužmieigantis kambario sargas

jų balsas nubėga į tyrus ir tirpsta tenai
o kreipinio aidas klejoja palatos tamsybėj
ir nyksta žiedai kuriuos pamatei prieš užmigdamas
šlyt išvydai o gomuriu slenka salsva arbata
o baltas žmogus tiesia baltą tablelę
už grotų pražysta raudono šermukšnio dėmė
ir plastiškai kyla į kalvą suvytus katė

ir rodosi tu įeini baltai apsirengus į salę
veide įrašyta beribė besaikė viltis taip
kartais į priešlapi knygos įrašomos atminčiai
raidės kurių niekada viens kitam nesakys
susigūžę į pasklidą miegą belaisviai
ir tykiaiai suvilnys prieš mūsų akis
išsekinto sapno begarsės rodyklės signalai

II

kaip durys be rankenų miegas be stingdančio sapno
be šalčio ženklų įdubimų skeveldrų žiočių
ritmiški sergantys žingsniai netyla
naktį už lango vienintelio lango skvere,
geria arbatą vidų už apskrito mėlyno
stalo keli sujungti susieti vainikuoti

nesuvokiama šildančia ryšių srove
jų rankos pakyla jos tiesias jos siekia
vienintelio vaisiaus jos liūdi jos krenta
ir džiaugias suvytusiais vyšnių žiedais
jos kantriai į bendrąją eiseną rengias
kaip ir tie kurie šianakt nevirto draugais

kurie šianakt prarado lytėjimo kalbą
uždraustą bundančio nerimo žvilgsnį ir gestą
jų lūpos nevirto bekraujais daiktais, aš regiu
jos flamingų raudonais sparnais apsilvilko

o kažkam taip ilgu palatos tamsybėj paskendus
tarytum pulsuotų baltu drugelių ir neoninę lempą
bemiegė bekraujė begėdė
palatos naktis

III

yra uždrausta valanda prabudimui, skaitymo valandos
aprudijęs nakties virdulys, puodeliai ir budinčios
slaugės – gerti arbatą vadinasi pradėti lenktynes
ligi nelauktų akimirksnio kolei tave sulaikys

čia yra lovos priglaudusios sparną prie sparno
keliametris koridorius viespalvių legionui
juo einama pro apkasus gaisrus ir sinagogas
vaistų vandens deguonies prie uždaro grotuoto lango

čia yra stebuklingas lakštingalų kerštas
už sienų už grotų už pajaudusių durų krantų
sudėvėti dubenys šaukštai šaukšteliai chalatai
sunumeruoti inventorizuoti katilai

vien tik nedristi čia įžengti vienplaukė
kai išnyksta tas kerintis ūkas, nukritę nuotakos
rūbai turbūt nepravers kai netoliese liniuotas
tamos atvirukas iš juosvo ir švytinčio sapno akmens

čia gera nukristi koridoriaus lempai užgesus –
apskrita baltalytė šviesa taisyklingai supjaustyta
duona saldi arbata o kosėjant lovos kaimynui staiga
prabundi ir nelemta tą naktį užmigti neleista

beje yra purpurinės lentelės nurodančios lankymo laiką
šaltos rodyklės balti sanitarai įdubusiais marmuro
skruostais ir niekieno kalė pritvinkusiais speniais
kas rytą bėganti asfaltiniais ligininės takeliais

IV

ir dviese kaip vanduo sužiedėjusiai duonai
kaip užmiršti kaliniai sutrušusio medžio bokšte
pakyla toks rūkas kad net pavojinga nubusti
o įeigu greta neberasiu tavęs

ir dviese tik mudu – tatau prarėgėjimo magiškas skaičius
čia niekas nekaltas kad sėkla nevirto žole
kai aidi skambus ir beviltiškas vakaro gongas
ir ryto akimirksnis virsta belyte dulke

V

koridorių guli neturintys vietos
kur beeitum – tamsoj išryškėjančios venos
kurgi slypi tikrasis pasaulis nežino nė vienas
vien garuoja pakrantėje kresantis smėlis ir tyro migla

iš jūros išnyra neryškūs laivų siluetai
nežinia ar už sapno ribų yra realybės dermė
nors alsuoja krantai ir juntų mylimoji tai tu
veidrodinėj rimty atsispindintis kiro šešėlis

bet užanka stiklai ir palatoje drausta rūkyti
ir už nemigos lango tablečių lietus tebekrinta
ir lankytojams lieka užkopti lėtėjančiais laiptais
ir padvelkia pigių kvėpalų laisvėj brendusių vaisių kvapai

vien tik tavo balsu tegaliu aš kalbėti dabar
tu esi ten kur jūra sutinka balandį paleistą iš narvo
tiek težinom kiek mums ir pakanka tai niūraus horizonto
etiudas tapytas pavasario žemės skliaute

VI

nelauktas injekcijų skausmas – tai bėga į laisvę
mintis nusigrėžus nuo merdinčio jausmo:
dienų retmėje baltas patalų lango motyvas
nesiliaujanti šventė ir gedulo vėliavų spalvos

ir negera kalbėti ir negera tylėti nemiegant
abejonių liepsna rengia sielą it nuotaką šiandien
neišvydęs tavęs aš užmiršiu kaip noriu gyventi
kaip palėsiu tave abejojančiais neregio pirštais

o už posūkio kitas pasaulis greitėjantys skaičiai
metronomo instinktas kuriam jau iš anksto atleista
ir tas riksmas į naktį aplenkęs lėtėjančią dieną
tarsi himnas visiems kurie šianakt nenori gyventi

ir negera užmigti kaip gera prabusti, į užmirštą balsą

VII

viską kantriai lėtai pamiršti tik išskyrus gal
kalvą sugavusią žvilgsnį namų kuriuose užtrukai
kaip vaiduoklis pieštukas primarginęs popierių
baltą kaip brūkšniai du nelaikantys žodžio vidų
kaip keleivis nubundantis keliui – rogutės taip
lekia nuo kalno, nežinodamos kur

Apie pamirštųjų namus

Tekstas, kurį dabar siūlau Draugo skaitytojams, yra rašytas prieš gerą dešimtį metų, kuomet, vengdamas laimės atsidurti sovietinės armijos gretose, dešimtį dienų praleidau Vilniaus psichoneurologinėje klinikoje. Taip reikėjo. Tai buvo vienintelis kelias, drįsčiau sakyti, mano kartos kelias, nes ne viena dešimtis bendraamžių jau buvo jį patyrusi ir ne viena dar tik rengėsi. Kaip ir kitiems likimo broliams, bičiulis Kazimieras S. išdėstė specialų kursą – kaip ką reikia sakyti, kaip ką reikia rašyti, ką daryti su įvairiaspalvėm tablelėm, kurias gaudavai pagal tai, ką parašė ar nusiskundei. Jis buvo nepakeičiamas ir tobulas profesionalas: daugybė jo paruoštų jaunų menininkų, mokslo vyrų ir moterų paragavo uždaro aštuonių metrų koridoriaus (kuriame išvydęs tuos nelaimėlius pasmerktuosius tikrai galėjai pamesti protą), pirmojo režimo (neleidžiama eiti pasivaikščioti į parką, sovietinės psichiatrijos skonis (daktarai nedaug kuo tesiskyrė nuo tardytojų – pokalbiai slapta buvo įrašomi, tiriamos politinės pažiūros, etc.) Turbūt galima ir tokia smegenų valytojų eilės tvarka: cenzoriai, psichiatrai, kagėbistai. Tai vis tie nepamainomi tironijos atraminiai stulpai, kuriuos kurio nors būdu buvo būtina apeiti, nors susidūrimo su jais išvengti nepavykdavo beveik niekam. Žinau ir žinojau, kad tai nelinksmas teritorija – lyg ir nelaisvė nelaisvėje. Tačiau tos dienos, kai būdamas ten susidūriau ne vien su prapultin smengiančios imperijos savartyno gyventojais, neužsimiršo. Ten sutikau, dostojevskiškaiariant, tikruosius žmones, jaunus, gabius, ambicingus, žinančius, ką ir kodėl jie daro. Menotyrininkas, dzeno (Zen) meistras, dailininkas, architektas, skulptorius – visi ten buvo susibūrę, to paties siekdami: išvengti sovietinio gniuždymo, „pasipuošus“ rausvais antpečiais. Sovietinėje armijoje jau buvo žuvę keletas mano draugų; mes ir šiaip nemažai žinojom, kas ten darosi. Tad geriant arbatą vakarais buvo apie ką šnekučiuoti. Daug skaitėm, piešėm, rašėm. Iš to meto ir ši nedidelė nelaisvės skeveldrų poema. Spėju, kad ji ne vien apie kalėjimo narvą.

Julius Keleras

Apie VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumą

Kalba Albinas Karnius, Liudas ir Dalia Šleniai

Albinas Karnius, VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo organizacinio komiteto pirmininkas, zana-vykas nuo Griškabūdžio, gimęs netoli mūsų kalbos tėvo Rygiškių Jono tėviškės, gimnaziją bai-gė Šakiuose, karui baigiantis pasitraukė į Vokietiją, o 1949 metais atvyko į JAV. Čia studija-vo ir baigė architektūrą, dirbo su skautais ir dalyvavo kitoje lietuviškoje veikloje. Paklaustas, kaip sekasi organizacinis simpoziumo ruošimo darbas, jis atsakė:

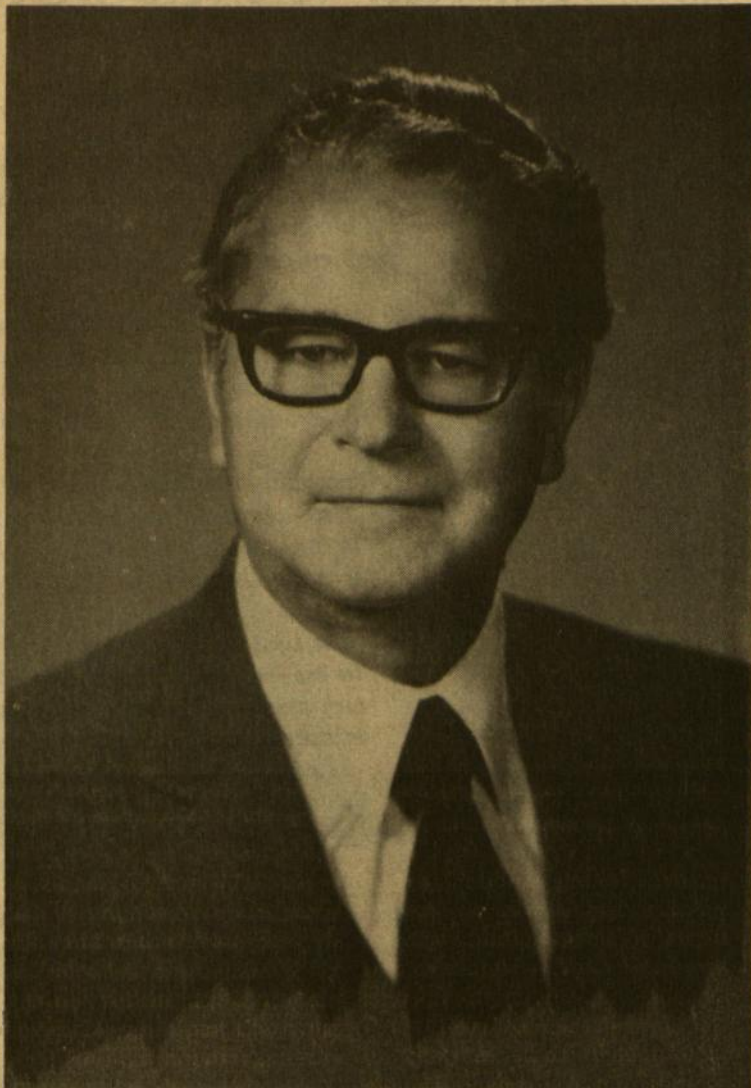
— Gana gerai; turiu daug paty-rusių pagalbininkų, dirbusių praėjusių simpoziumų rengime, tad ypatingų problemų neturiu... La-bai svarbu, žinoma, sutelkti pakankamai lėšų, kas šiandien nėra taip lengva, nes į mus dabar atkišta daug daugiau ištiestų rankų... Bet apie tai geriau galė-tų papasakoti mūsų išdininkas Liudas Šlenys...

LIUDAS ŠLENYS: Nėra taip gerai, kaip tikėjomės. Palyginus su ankstyvesniaisiais simpoziumais tai aukų tesurinkta gal tik koks trečdalis tų sumų. Tik lote-rija neblogai eina. Bet stambes-nių aukų — labai mažai. Tik vie-nas asmuo aukojo 500 dolerių. Čia, va, iš dėžutės paėmiau šios savaitės paštą. Po 100 dolerių keli čekiai. Visi kiti — po 10, 15... Aukotojus, ypač stambiusius, visada paminime spa-... jje...

Užsiminus apie suvažiavimo programą, kad ir vien bendrais bruožais, sustojome prie daili-ninko Petro Aleksos įdomiai sudaryto plakato, dabar jau iška-binėto visose lietuvių dažniau aplankomose vietose.

— Turbūt tik Petras ir moka tokiam mažame plote sutelkti tiek daug svarbiausios informa-cijos ir ją taip estetiškai, taupiai išdėstyti, — stebiuosi.

— Kaip matote, pirmasis simpoziumo renginys — Dailės

Albinas Karnius

parodos atidarymas įvyksta Lietuvių centre, Lemont'e, Lietu-vių dailės muziejuje lapkričio 20 dieną, šeštadienį 7 v.v., keletą dienų dar prieš susipažinimo vakarą. Bet apie tai plačiau papasakoti galėtų tik Dalia Šlenienė, muziejaus direktorė, at-sakinga už parodų rengimą.

DALIA ŠLENIENĖ: Iš tik-rųjų čia vyks net keturios pa-rodos. Pirmiausia — jaunųjų foto-

grafų paroda, kurioje už geriau-sius darbus bus skiriamos premi-jos, o premijuotinus paveikslus atrinks publika... Tada — daili-ninko Vytauto O. Virkau ir jo sesers dailininkės Henrietos Vepštienės ekslibrių paroda... Tada — Freiburg'o (Vytauto K. Jonyno vadovauta) mokyklą bai-gusių dailininkų darbų paroda, kurioje bus išstatyti šių dai-lininkų darbai: Juozo Akstino, Juozo Bakio, Vandos Balukienės,

Albino Elskaus, Vytauto Igno, Algirdo Kurausko, Juozo Mielulio, Ramojaus Mozo-liausko, Juozo Pivoriūno, Vytauto Remeikos, Jurgio Šapkaus, Elenos Urbaitytės ir Romo Viesulo. Laukiame poeto Henriko Nagio šios parodos atidarymui.

Dar bus Vytauto Strolios sudaryta lietuviškų plokštelių vokų paroda. Ta paroda bus įdomi jau vien dėl to, kad šiandien ir pačios plokštelės nebėra toks dažnas dalykas... Gali būti ir kitokių įdomių siurprizų, apie ku-riuos dabar dar nešnekėsiu...

ALBINAS KARNIUS: Susipa-žinimo vakaras bus Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje trečiadienį, lapkričio 24 dieną. Pradžią 7 v.v. Globoja mūsų gar-bės konsulas Vaclovas Kleiza. Prieš tą vakarą ten bus galima apžiūrėti labai įdomią parodą: Pirmasis lietuvių imigracijos penkiasdešimtmetis — 1864-1914 metai.

— VIII Mokslo ir kūrybos sim-poziumo atidarymas įvyks Le-mont'e, Lietuvių centro didžiojoje salėje, lapkričio 25 dieną, 9 v.v. Tos pačios dienos vakarą, 7:30 v. ten bus atidaryta ir Jaunųjų lietuvių architektų darbų pa-roda... Žinoma, tą pačią dieną, o taip pat ir lapkričio 26 bei 27 ten vyks ir visos paskaitos, kurių smulkia programą jau dabar atsiveš į Čikagą programos komi-teto pirmininkas dr. Kęstutis Keblys. Tada jau ją skelbsime lietuviškoje spaudoje ir radijo programose...

Literatūros ir muzikos vakaro (kuris įvyks penktadienį, lapkričio 26 dieną, 7:30 v.v., Čika-gos Jaunimo centre) programą tvarko organizacinio komiteto narė Irena Kerelienė. Žinau, kad per tą vakarą bus įteikta metinė

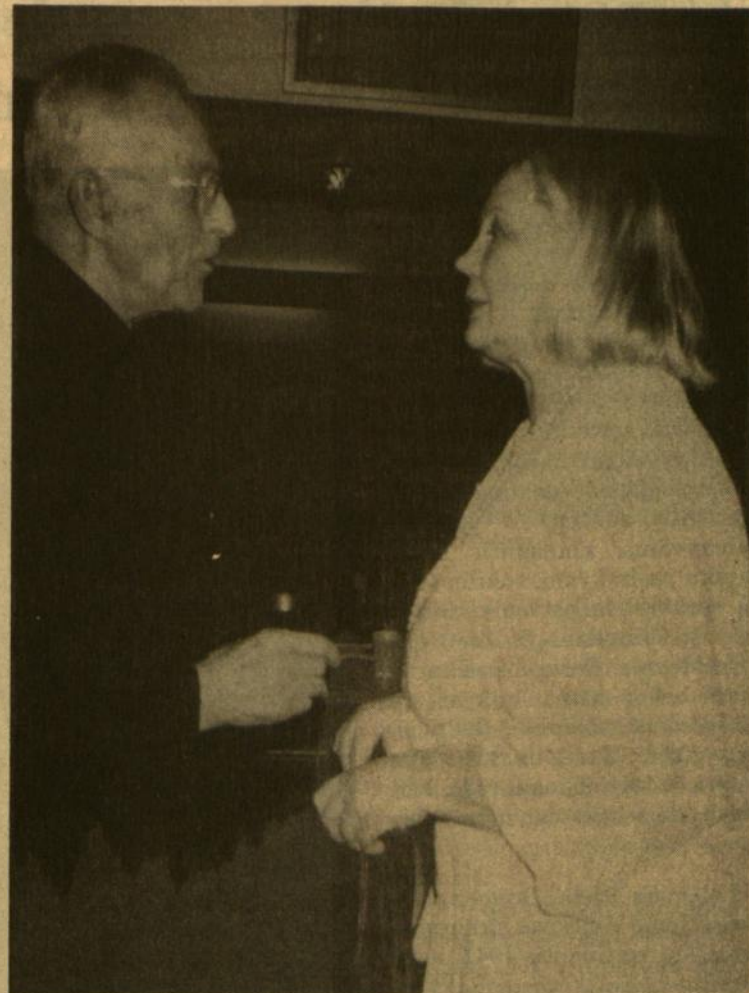
Lietuvių rašytojų draugijos premija, kurios laureatas dar nėra žinomas. Ten taip pat bus įteiktos LB Kultūros tarybos premijos už nuopelnus kitose mokslo ir meno srityse, o taip pat žinau, kad iš Lietuvos yra pakviesta garsi aktorė Virginija Kochanskytė, bet dėl smulkesnės programos... (... su Irena Kereliene kalbėsiuos kitą kartą. Gal tuo pačiu metu, kada šnekė-simės su literatūros, kalbotyros ir tautotyros sekcijų programos vadove dr. Violeta Kelertiene.).

— Užbaigtuvių pokylis bus lapkričio 27 dieną, šeštadienį, Lexington House viešbučio salėje, Hickory Hills, Illinois, ir prasidės 7 v.v. Programą jame atliks Lietuvių Operos choras... Sekmdienį, lapkričio 28 dieną, 11 v.r., Lemont'e, Palaimintojo Jurgio Matulaičio misijos koplyčioje ekumenines pamaldas ves vyskupas Paulius Baltakis ir vyskupas Hansas Dumpys. Per pamaldas giedos Dainavos choras... Ten pat, tuoj po pa-maldų, Lietuvių centro didžio-joje salėje įvyks ir VIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo uždarymas.

— O jeigu taip jūsų kas nors kiek naiviai, o gal net nemanda-giai paklaustų: ar mums yra kokios naudos iš tų simpoziumų, į kuriuos tiek daug darbo ir pastangų sudedama? Ką atsakytumėte?

— Nauda labai didelė mums vi-siems. Ar galite įsivaizduoti kur kitur tokį didelį skaičių lietuvių mokslininkų, suvažiavusių pa-sidalinti žiniomis tarp savęs ir jas paskleisti ar perduoti lietuvių visuomenei? Mes gi ne kartą gana toli važiuojame pasiklausti ir vieno paskaitininko, o čia suvažiuoja keli tuzinai pačių ge-riausių!... Ir visi jie savo sričių specialistai. Esu tikras, kad čika-giečiai išnaudos tą progą ir gau-siai atsilankys visuose šio sim-poziumo renginiuose — baigė pašnekesį Albinas Karnius.

-at

Čikagos „Vaidilutės“ teatro režisierė, Lietuvos aktorė Irena Leonavičiūtė-Bratkaušienė, kurios režisuojamą Petro Vaičiūno melodramą „Nuodėmingas angelas“ „Vaidilutės“ teatro kolektyvas stato rytoj, sekmadienį, spalio 31 dieną, 3 v. p.p. Jaunimo centre, Čikagoje, kalbasi su kun. Petru Dauginčiu, SJ Jaunimo centro kavinėje.

Edvardo Šulaičio nuotrauka

„Nuodėmingo angelo“ premjera

Petro Vaičiūno penkių veiksmų melodrama „Nuodėmingas ange-las“, kuri dar iki šiolei nebuvo vaidinta JAV, pirmą kartą išvys scenos šviesą Čikagos Jaunimo centre rytoj, sekmadienį, spalio 31 dieną, 3 v. p.p. Premjerą stato vietinis „Vaidilutės“ teatro kolektyvas, o režisuoja vilnietė aktorė, jau nuo 1952 metų gražiai besidarbuojanti Lietuvoje, Irena Leonavičiūtė-Bratkaušienė.

Apie šią režisierę ir pati „Vaidilutės“ kolektyvą jau buvo rašyta praėjusiuose *Draugo* kultūrinio priedo numeriuose. Čia tik reikėtų paskatinti mūsų tautiečius, sceninio gyvenimo ir apskritai kultūrinės veiklos mė-gėjus, gausiai atsilankyti į šią sceninę šventę, kurios Čikagoje nėra dažnas įvykis. Tai bus tik pirmoji „Vaidilutės“ premjera šiomet. Sunku pasakyti, ar šis spektaklis bus kartojamas, o taip pat neaišku, ar „Vaidilutės“ teatras dėl finansinių sunkumų ateityje iš viso galės egzistuoti. Tad nepraleiskime progos pama-tyti šį retą scenos veiklą, kuris

sprendžia svarbias žmogiškąsias problemas.

(eš.)

ATITAIŠYMAS

Praėjusį šeštadienį, prireikus iš kelinto karto perklijuoti jau sukarpytas Edvardo Šulaičio straipsnio „Čika-gos Vaidilutės naujos premjeros pro-ga“ pabaigos eilutes, kad sutilptų į puslapį, buvo sumaišyta jų tvarka. Autoriaus ir skaitytojų atsiprašome. Čia ištaisai perspausdiname paliestąją straipsnio pabaigą:

Belaukiant šios eilinės (ir kar-tu neeilinės) premjeros, kyla klausimų dėl „Vaidilutės“ ateit-ies. Pastačius kiekvieną naują premjerą, vis kyla minčių — ar toks darbas yra reikalingas ir ar „apsimoka“ (bent moraline prasme) į spektaklius įdėtas dar-bas, išlaidos, pastangos. Kaip žinia, materialinės paramos beveik nesusilaukiama, o žiūro-vai irgi ne visada jautriai reagu-oja ir ne taip gausiai pastatymus lanko. Aišku, galima sakyti, kad pastatymai nėra profesionalūs, kad jiems daug ko trūksta. Ir tokie teigimai, be abejo, būtų tei-singi. Išeivijoje ne vien tik teatro sambūriuose dirba neprofe-sionalai, tad ir kitur rezultatai kartais būna su trūkumais. Tad čia ir matą gal kitokią reikia taikyti, nors, žinoma, nepranar-dant vilties ateityje tobulėti.

Atsimenu, kaip entuziastingai grupė žmonių rinko aukas ir darbuosvi Tarptautinio teatro festivalio, kuris įvyko praėjusi pavasarį Vilniuje, labui. Žinoma, yra gražu, kad remiami Lietuvoje vykstantieji renginiai ir tokios pastangos turėtų būti sveikin-tinos. Bet būtų gerai, jeigu tie žmonės ateitų su bent kokia talka ir galą su galu vos tesudu-riantiems išeivijos teatrų kolek-tyvams. Nejaugi tokie žmonės galvotų, kad mėgėjiški išeivių lietuvių teatro kolektyvai yra visai nereikalingi? Nėra paslap-tis, kad lėšos yra vienas iš pagrindinių veiksmų, kurios padeda pasiekti geresnius rezultatus. Todėl šiandien turime savęs paklausti — kaip be pinigų duoti gerą spektaklį?

Dabar vėl esame išvakarėse naujos „Vaidilutės“ premjeros ir kartu apklausos mūsų publikai, teatro mėgėjams ir rėmėjams, kurie galės ir turės pasakyti, ar Čikagoje turėtų gyvuoti lietuvių teatras. Spalio 31 dieną įvyks-tantis „Nuodėmingo angelo“ spektaklis ir į jį atėjęs gausus publikos būrys atsakytų į šį klausimą teigiamai.

Stasys Povilaitis dainuoja Čikagoje

ALGIMANTAS BARNIŠKIS

Į aukšto, profesionalaus me-ninio lygio koncertą spalio 17 dienos popietę Čikagos Jaunimo centro didžiojoje salėje dainos mė-gėjus pakvietė „Margutis“. Čika-gos ir apylinkių lietuviai, jau turėję gerų progų susipažinti ir iš-girsti lietuviškos estrados daini-ninkų-solisčių, šį kartą sulaukė lietuviškos estrados žvaigždės Stasio Povilaitio.

Solistas jau iš prigimties ap-dovanotas artistiniais, meniniais gabumais. Estradoje pradėjo dai-nuoti Palangos vidurinėje mo-kykloje. 1963-1964 metais dai-nuoja Palangos jaunimo ansamb-lyje, groja šokiuose. Jį išgirdęs, Palangoje atostogaujantis kompo-zitorius Mikas Vaitkevičius pa-kviečia į savo ansamblį Vilniuje. Stasys Povilaitis 1964 metais vyksta į Vilnių stoti į univer-sitetą.

Universitete besimokydamas, pasirinkęs žurnalistikos spe-cialybę, kartu ir dainuoja. Pa-kviečiamas į profesionalią sceną. Studijas vėliau baigia neakivaiz-diniu būdu. Dainuoja ansamb-liuose „Nemuno žiburiai“, „Neri-ja“, nuolat bendrauja su radijo ir televizijos lengvosios muzikos or-kestru. Yra įrašęs keturias auto-rines plokšteles, dalyvavęs 11-oje įvairių kompozitorių plokštelių įrašų, išleidęs dvi audiokasetes. Yra „Vilniaus bokštų“ konkurso diplomantas, Baltijos šalių kon-kurso „Liepojos gintaras“ lau-reatas, lenkų dainos konkurso laureatas.

1974 ir 1975 metais *Jaunimo gretų* žurnalas Stasį Povilaitį išrinko į populiariausių žmonių dešimtuką. Šalia visiems labai

Stasys Povilaitis „Margučio“ surengtame koncerte Čikagos Jaunimo centro scenoje šių metų spalio 17 dieną.

Jono Tamulaičio nuotrauka

gerai žinomų Lietuvos žmonių — solisto Virgilijaus Noreikos, poeto Justino Marcinkevičiaus, krepši-ninko Modesto Paulausko... Už kūrybinę veiklą 1991 metais apdovanotas garbinga Lietuvoje tautine Antano Šabaniausko var-dų premija.

Čikagos Jaunimo centre kon-certas prasidėjo B. Calzono daina „Santaka“ (žodžiai Mykolo Kar-

čiausko). Publika greitai buvo pa-vergta iš širdies plaukiančio atlikėjo vidinio jausmo, ir jau po trečios dainos — Miko Vaitkevi-čiaus „Paklydo ramunė“ (žodžiai P. Gaulės) plojo negailėdami del-nų. Sukluse, su džiaugsmu prie-mė A. Bujavičiaus dainą „Raudo-na rožė“ (žodžiai Salomėjos Nė-ries). Pirmoji koncerto dalis pra-bėgo neįtikėtina greitai — puiki

atlikėjo dika, artistiškas, tikslius muzikos pojūtis klausyto-jų hipnotizavo.

Antroje koncerto dalyje skam-bėjo pačios populiariausios Stasio Povilaitio atliekamos dainos. Pa-minėtina kompozitoriaus A. Franklin'o daina „Vėl švieski“ (žodžiai Stasio Povilaitio). Ši daina atlikėją Lietuvoje labiau-siai išpopuliarino ir ilgą laiką skambėjo eterijje, žmonių labai pamėgta. Vienas iš didelių Stasio Povilaitio privalumų — jo paties parašyti ar į lietuvių kalbą versti dainų tekstai. Bene daugumos antrojo koncerto dalyje skam-bėjusių dainų žodžiai buvo Stasio Povilaitio. Iš jų Cechanovičiaus daina „Senelė“ publikos buvo įvertinta, o jautrūs, melodra-miniai O. Morandi dainos „Sude-ginti tiltai“ žodžiai kėlė susi-mąstymą. Karštais plojimais nuo-taiką palaikė neseniai atvyku-sieji iš Lietuvos, prašydami pakartoti dainą. Su ovacijom pra-ėjo Esterhazy daina „Pago, pa-go“, po josėjo lyriška daina „Tik rytoj“. Kaip brandus menininkas solistas pasirodė ypač A. Bujavi-čiaus dainoje „Vienos bare“ (žodžiai Salomėjos Nėries).

Solisto Stasio Povilaitio įtiki-nantis žodis daugeliui klausyto-jų leido patirti dainos dalyvius, pajusti meno tiesos jėgą. Po kon-certo didelė klausytojų eilė prie atlikėjo, laukiančių autografo, bylojo populiarumą šios neblės-tančios estrados žvaigždės.

• Dailininkas **Adolfas Valeš-ka** grįžo gyventi į Lietuvą. Iš Čikagos į tėvynę dailininkas parsivežė nemažą savo kūrinų dalį. Kai kurie buvo parodyti Kauno paveikslų galerijoje. Ypač didelį susidomėjimą sukėlė Čika-goje jo sukurtas vitražas „Popie-žius Jonas Paulius II“.

• Šiometinė **Lietuvių fotome-nininkų paroda** buvo atidaryta vakar, spalio 29 dieną, Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čika-goje. Paroda vyks iki lapkričio 7 dienos. Užbaigtuvės ir premijų įteikimo išklmės bus lapkričio 12 dieną per vakaronę Jaunimo cen-tro kavinėje. Šių metų parodos ir konkurso tema yra „Draugystė“. Parodą rengia Budrio vardo lietu-vių fotoarchyvas.

Pasibaigus jo koncertui, estrados dainininkas Stasys Povilaitis ilgokai kalbėjosi su gerbėjais ir pasirašinėjo savo įdainuotas kasetes.

Jono Tamulaičio nuotrauka